

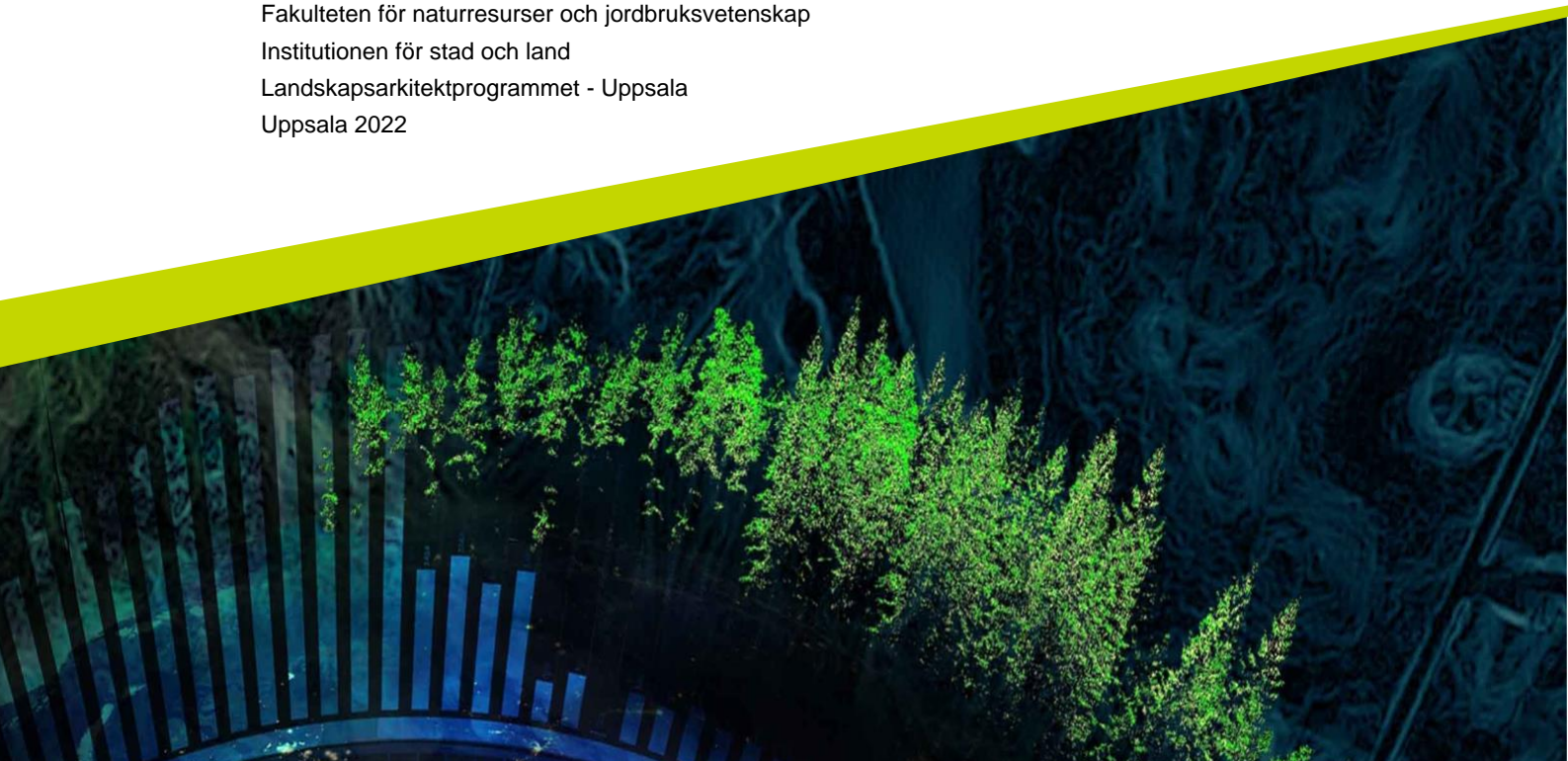
”Alla vet ju att Gottsunda är ett av Uppsalas problemområden”

En analys av den fysiska miljöns betydelse för trygghet i ett särskilt utsatt område

---

Karin Rosén

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2022

**“Alla vet ju att Gottsunda är ett av Uppsalas problemområden”.
En analys av den fysiska miljöns betydelse för trygghet i ett
särskilt utsatt område**

*” We all know that Gottsunda is one of the problem areas in Uppsala”. An analysis of the
physical environment’s impact on personal safety in an especially vulnerable area*

Karin Rosén

Handledare: Sara Westerdahl, SLU Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen
för stad och land

Examinator: Viveka Hoff, SLU Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för
stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur

Kurskod: EX0861

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala

Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2022

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Trygghet, otrygghet, social hållbarhet, brottsprevention, offentlig miljö, särskilt
utsatt område, miljonprogrammet

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka hur fysisk utomhusmiljö påverkar upplevelsen av trygghet i ett särskilt utsatt område av miljonprogramkaraktär, samt att diskutera hur planering och gestaltning av dessa miljöer kan bidra till ökad trygghet. Fokus låg på området Valsätra och Gottsunda i Uppsala där specifika områden pekats ut som särskilt otrygga. Studiens data samlades in genom semistrukturerade intervjuer med tre personer med olika relation till området, varav två av dem genomfördes som go-alongs där intervjun sker under en promenad i den miljö som samtalet berör. Under analysen identifierades sex teman som kunde kopplas till upplevd otrygghet; socioekonomiska faktorer, områdets rykte, nedskräpning och underhåll, offentlig plats som samlingspunkt, flöden och naturlig övervakning samt avsaknad av dagsljus. En vidare analys och diskussion av resultatet pekar på att framför allt flöden och naturlig övervakning samt underhåll och skötsel är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid framtida planering och förändring av dessa miljöer i syfte att motverka otrygghet. Det är däremot tydligt att den fysiska miljön inte ensam har betydelse för upplevelsen av otrygghet, då grunden till otrygghet ligger djupt rotad i en komplex samhällsstruktur.

Nyckelord: trygghet, otrygghet, social hållbarhet, brottsprevention, offentlig miljö, utsatt område, miljonprogrammet

Abstract

The aim of this study was to examine in what ways outdoor environment affects perceived personal safety in an especially vulnerable area with characteristics from the Swedish Million Programme. It also aimed to discuss how perceived personal safety can be increased through planning and design of these environments. Focus was laid on Valsätra and Gottsunda in Uppsala, where specific areas have been pointed out as particularly unsafe. The study data were collected through semi-structured interviews with three people who has different relations to the city area. Two of the interviews were conducted as go-alongs, taking place during a walk through the addressed environments. The analysis identified six themes that could be linked to perceived personal safety; socio-economic factors, the area's reputation, littering and maintenance, public space as a meeting point, flows and natural observing, and absence of daylight. A further analysis and discussion of the results indicates that, most importantly, flows and natural monitoring as well as maintenance and caretaking are important factors to consider in future planning and change of these environments to counteract deficient personal safety. On the other hand, the physical environment is not the only factor with importance for deficient personal safety, as the problem is deeply rooted in a complex social structure.

Keywords: personal safety, fear of crime, social sustainability, crime prevention, public space, vulnerable area, Million Programme

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställning	8
1.2 Bakgrund.....	8
1.2.1 Otrygghet i Gottsunda och Valsätra	8
1.2.2 Uppsala kommuns målsättning	9
2. Metod och genomförande	11
2.1 Intervjustudie.....	11
2.1.1 Informantgrupper	11
2.1.2 Intervjumetod och struktur	12
2.1.3 Kontakt	12
2.1.4 Samtycke.....	13
2.1.5 Inspelning och transkribering	13
2.2 Analysmetod	13
2.3 Avgränsningar.....	13
3. Teoretiska utgångspunkter	14
3.1 Vad är en trygg plats?.....	14
3.2 Upplevelse av trygghet	14
3.3 Brottbenägenhet och miljö	16
3.4 CPTED-metoden för ökad trygghet	16
4. Resultat	18
4.1 Socioekonomiska faktorer	18
4.2 Områdets rykte	19
4.3 Nedskräpning och underhåll	19
4.4 Offentlig plats som samlingspunkt.....	20
4.5 Flöden och naturlig övervakning.....	21
4.6 Avsaknad av dagsljus	24
5. Diskussion	25
5.1 Valsätra och Gottsunda i framtiden	25
5.1.1 Planera för naturliga flöden och aktivitet.....	25
5.1.2 Fina kvarter med involverade invånare	26
5.2 Resultatdiskussion	27

5.3	Metoddiskussion	28
6.	Slutsats	30
	Referenser	31
	Tack	34
	Bilaga 1a – Intervjuguide för <i>Invånaren</i> och <i>Besökaren</i>.....	35
	Bilaga 1b – Intervjuguide för <i>Polisen</i>.....	36
	Bilaga 2 – Söker medverkande i intervjustudie	37
	Bilaga 3 – Samtyckesblankett.....	38

1. Inledning

I de globala hållbarhetsmålen satta av UNDP, United Nations Development Programme, är säkerhet och trygghet två återkommande faktorer som tas upp, både när det gäller att skapa hållbara städer och samhällen samt att skapa fredliga och inkluderande samhällen (Globala målen 2021a; b). Som en del av våra mänskliga rättigheter är säkerhet och trygghet, samt kunskap om vad som påverkar dem, en grundsten i arbetet med att skapa socialt hållbara stadsmiljöer.

Möjligheten att vistas utomhus i offentliga miljöer är något de flesta av oss ser som en självklarhet. På många platser begränsas dock denna möjlighet av en stark känsla av otrygghet. Att kunna ta sig mellan platser utan att behöva känna sig rädd eller otrygg är i dag inte en självklarhet i våra svenska städer (Brå 2021). ”Att ingen ska lämnas utanför” är ledorden som ligger till grund för de Globala målen i Agenda 2030 (Globalportalen 2019). Däremot riskerar otryggheten att vistas på, eller röra sig igenom, vissa platser och områden att få konsekvenser i form av socialt utanförskap och ökade samhällsklyftor. Stadsdelar med hyresbostäder från 60- och 70-talets miljonprogram är överrepresenterade bland områden i svenska städer som upplevs som otrygga och som dessutom ofta präglas av socialt och ekonomiskt utanförskap (Regeringskansliet Kulturdepartementet 2018). Ett exempel är Gottsunda och Valsätra, ett miljonprogramområde beläget i utkanten av södra Uppsala.

Att miljonprogramområden, med dess typiska planering och gestaltning, i högre utsträckning upplevs otrygga skulle kunna förklaras med Ceccato et al.:s (2019) teori om att brott inte inträffar slumpvis, utan är koncentrerat till vissa förhållanden och äger rum på speciella platser och tidpunkter. Ökad kunskap och förståelse för dessa förhållanden är enligt författarna en nyckelfaktor för att förbättra säkerhetsförhållandena. Genom högre säkerhet ökar sannolikt även upplevelsen av trygghet. Ett sätt där landskapsarkitekter kan påverka dessa aspekter är genom den fysiska planeringen, exempelvis genom situationell prevention som utgår från att förändringar i miljön kan påverka brottsbenägenheten på en plats (Brå 2022).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med studien var att undersöka hur upplevelsen av trygghet kan påverkas av den fysiska utomhusmiljön och dess utformning i ett särskilt utsatt område av miljonprogramkaraktär. Studien syftar även till att diskutera hur planering och gestaltning av utomhusmiljöer kan användas som verktyg i arbetet mot att skapa tryggare miljöer i ett sådant område.

Frågeställning:

Hur påverkas upplevelsen av trygghet i Valsätra och Gottsunda av den fysiska utomhusmiljön i området och hur kan upplevelsen av trygghet förbättras genom planering och gestaltning av utomhusmiljöerna?

1.2 Bakgrund

I bakgrunden presenteras den problematik som finns i Gottsunda och Valsätra gällande säkerhet och trygghet, samt kommunens utvecklingsmål för området.

1.2.1 Otrygghet i Gottsunda och Valsätra

Gottsunda och Valsätra byggdes som en del av det svenska miljonprogrammet under 60- och 70-talet. Syftet med programmet var att avhjälpa den kraftiga bostadsbrist som då rådde (Sandow 2019). Det dröjde knappt ett årtionde efter färdigställandet innan området, liksom många andra i miljonprogrammet, kom att kännetecknas av avsevärt högre kriminalitet och lägre socioekonomisk status än genomsnittet, något som präglade området sedan dess (ibid.).

År 2017 gav svensk polis området Gottsunda och Valsätra klassningen ”särskilt utsatt område” när det kommer till låg socioekonomisk status och kriminell påverkan på lokalsamhället (Polisen 2019). Klassningen innebär, enligt Polisen (2019), att området karaktäriseras av hög kriminalitet där lokalsamhället kan påverkas direkt genom exempelvis systematiska hot och utpressning eller indirekt genom offentliga våldshandlingar med risk att skada tredje part, narkotikahandel som bedrivs öppet eller genom ett utåtagerande missnöje mot samhället. Polisen beskriver även hur detta leder till en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen, samt till stor otrygghet bland lokalbefolkningen. Trots ökade polisinsatser kvarstod klassningen av Gottsunda som ”särskilt utsatt område” år 2021 då läget bedömdes som oförändrat (Polisen 2021).

I en medborgardialog genomförd av Uppsala kommun i Gottsunda och Valsätra år 2018 framkom bland annat att det fanns omfattande önskemål om ökad polisiär

närvaro och bättre belysning (Uppsala kommun 2018). I Valsätra önskade 61 % av undersökningsdeltagarna en ökad polisnärvaro i bostadskvarteren och i Gottsunda låg siffran på 46 %. I samma undersökning framkom även att de platser som upplevdes mest otrygga i området låg koncentrerade runt Bandstolsvägen i Valsätra och runt Gottsunda centrum, markerade på kartan i Figur 1. Mohamed Omar (Omar 2017) som bott på Bandstolsvägen mellan år 2005 och 2016, skriver i sin blogg om hur synen av kriminalitet, våld och droghandel var en del av vardagen. Han beskriver även hur stadsdelen präglas av kulturellt, mentalt och ekonomiskt utanförskap och kallar det för en no-go-zon. Även May Shaabani, bosatt i Valsätra, berättar för UNT om hur otryggheten gör att hon aldrig vistas utomhus i Gottsunda när det är mörkt och att hon även när det är ljus ser sig över axeln (Sandow 2019).

Figur 1. Fastighetskarta över södra Valsätra och centrala Gottsunda. De platser som är markerade med rött raster, Bandstolsvägen överst och området runt Gottsunda centrum nederst, är adresser som blivit utpekade som mest otrygga. Fastighetskarta: ©Lantmäteriet

1.2.2 Uppsala kommuns målsättning

Uppsala kommun (2021) har, tillsammans med Polisen, tagit fram en handlingsplan för Gottsundaområdet 2021 - 2030 där ett av målen till år 2025 är att ”tryggheten ska öka och Uppsala ska inte ha någon utsatt stadsdel” (Uppsala kommun 2021:4). Dessutom planeras Gottsunda tillsammans med Ultuna, som en del i stadsutvecklingen samt i arbetet med social hållbarhet, bli en ny stadsnod i södra

Uppsala till år 2050 (Uppsala kommun 2019). Det ska där finnas plats för 5000-7000 nya bostäder samt offentliga rum och lokaler för handel, service och arbetsplatser (ibid.). En sådan utbyggnad skulle innebära en kraftig förändring av områdets planering, vilket även öppnar upp för möjligheten att skapa en utomhusmiljö där människor trivs och känner sig trygga.

2. Metod och genomförande

Detta avsnitt redogör för hur studiens material har samlats in och analyserats samt hur studien avgränsats.

2.1 Intervjustudie

För att, på ett kvalitativt sätt, få insikt i människors upplevelser av trygghet gjordes en intervjustudie med människor som vardagligt eller regelbundet vistas i de områden studien avser.

2.1.1 Informantgrupper

Intervjuer gjordes med tre personer från olika målgrupper. En av dem är boende i Gottsunda, en är polis med regelbundet arbete i Gottsunda och den tredje vistas vardagligt i området men är ej bosatt där. Upplevelsen av trygghet varierar mellan individer med olika perspektiv och erfarenheter. Dessa tre intervjugrupper syftade till att nyansera bilden av upplevd trygghet på de berörda platserna. Genom antagandet att upplevelsen av trygghet har störst betydelse för dem som bor i berörda områden var det naturligt att intervjua någon från denna grupp. Det var även intressant att få in perspektivet från någon som regelbundet vistas i området, men som inte bor där, för att se om deras bild av trygghet och säkerhet på de berörda platserna skiljde sig från lokalbefolkningens. Intervjun med polis, med erfarenhet av brott och brottsförebyggande arbete på de givna platserna, bidrog dessutom med praktiska förklaringar av hur exempelvis olika fysiska element i miljön kan fungera brottsförebyggande, eller tvärtom skapa förutsättningar för brott. Den gav även möjlighet till insyn i brottsstatistik kopplat till specifika platser.

På grund av studiens känsliga ämne är alla medverkande informanter anonyma. Då skillnaden mellan de olika målgrupperna kan vara avgörande för deras upplevelser av trygghet används i detta arbete pseudonymer för att beskriva dem. Polisen som intervjuats arbetar regelbundet i Valsätra och Gottsunda och har god kännedom om området och den problematik som finns. Hen benämns vidare i studien som *Polisen*. Den informant som bor i närområdet är en pensionerad kvinna bosatt intill Gottsunda centrum. Hon benämns vidare i studien som *Invånaren*. Den informant

som besöker området regelbundet men ej bor där är en kvinna i 30-årsåldern som främst är i området för att besöka Gottsunda centrum, men som i yngre ålder även umgicks med människor på bland annat Bandstolsvägen. Hon benämns vidare i studien som *Besökaren*.

2.1.2 Intervjumetod och struktur

Intervjustudien gjordes genom semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att samtalet är relativt fritt, men ändå kretsar kring ämnen som valts ut i förväg (Dalen 2015). Därmed ges intervjun utrymme till ett djupare och mer personligt samtal, men begränsas ändå till de teman studien ämnar behandla. En intervjuguide med frågor förbereddes innan intervjuerna (Bilaga 1a och 1b) och användes som underlag för samtalen.

Intervjuerna med *Polisen* och med *Besökaren* genomfördes genom vad som i denna studie kommer att kallas *go-alongs*. Det är en slags hybridmetod mellan intervju och observation där intervjun utförs under en promenad i, för informanten, välbekanta miljöer (Kusenbach 2003). Fördelarna med denna metod vid en studie av den fysiska miljön är flera. Bland annat visar Evans och Jones (2011) att informanter vid en *go-along* i högre utsträckning talar om specifika byggnader och miljöfaktorer än vid en klassisk sittande intervju. Likaså menar Kusenbach (2003) att det finns fördelar med *go-alongs* när det kommer till att utforska platsers roll i människors vardagsupplevelser. Även Duedahl & Stilling Blichfeldt (2020) argumenterar för metodens fördelar, bland annat hur den ger möjlighet till en tydligare bild av berörda miljöer ur informantens perspektiv.

Intervjun med *Invånaren* gjordes istället som en traditionell intervju, trots att även den ursprungligen planerades som en *go-along*, med anledning av omständigheter som påverkade möjligheten att röra sig i området. För att ändå kunna visa och tala om specifika platser och miljöer tillhandahölls en fastighetskarta och ett ortofoto som hjälpmedel under intervjun.

2.1.3 Kontakt

För att få kontakt med människor som bor eller vistas regelbundet inom berörda områden utnyttjades den sociala plattformen Facebook, där ett inlägg med rubriken ”söker medverkande för intervju”, se Bilaga 2, postades i olika grupper med anknytning till Uppsala eller Gottsunda. På grund av få svar på inlägget valdes de personer som hörde av sig och som hade möjlighet att göra intervjun inom arbetets tidsram. Kommunikationen med *Polisen* skapades via en kontakt inom Uppsalapolisen.

2.1.4 Samtycke

Intervju som metod kräver enligt lag att informanten innan en intervju delges tydlig information om sin roll i forskningsstudien samt vilka rättigheter hen har (Dalen 2015). Informanten måste därefter ge sitt frivilliga samtycke till att personuppgifterna används enligt studiens syfte, vilket ska dokumenteras och signeras av informanten (ibid). Detta verkställdes genom en samtyckesblankett (Bilaga 3).

2.1.5 Inspelning och transkribering

Varje intervju spelades in med hjälp av mobilappen Inspelning, för att senare ge möjlighet till återlyssning och transkribering av relevanta delar som kunde användas i analysen.

2.2 Analyismetod

Analysen av intervjuerna inleddes med att nyckelord och -fraser plockades ut ur respektive intervjutranskription. Detta gjordes dels för att få en överskådlig sammanfattning av viktiga ämnen, dels för att urskilja olika teman i informanternas berättelser, dels för att identifiera gemensamma nämnare mellan intervjuerna. Detta är enligt Dalen (2015) ett sätt att ”lyfta” materialet från en beskrivande till en mer tolkande nivå” (Dalen 2015:75). Ur dessa nyckelord identifierades sedan olika teman, vilka bygger upp strukturen på studiens analysavsnitt.

2.3 Avgränsningar

Analysen av den fysiska utomhusmiljön avgränsades till de delar av Gottsunda som pekats ut vid en medborgardialog som mest otrygga, Bandstolsvägen och området närmast runt Gottsunda centrum (Uppsala kommun 2018), se Figur 1. På grund av de givna ramarna för arbetets omfattning och tidsåtgång begränsades intervjustudien till endast tre intervjuer, vilket inte ger en representativ bild av hur trygghet upplevs generellt i de berörda områdena. Studien kan däremot ge en indikation på vilka faktorer som är viktiga att ta hänsyn till vid framtida förändringar av den fysiska miljön.

3. Teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt beskriver studiens teoretiska utgångspunkter, avseende trygghet i offentliga miljöer, vilka använts som utgångspunkter i diskussionen kring studiens resultat.

3.1 Vad är en trygg plats?

Trygghet och säkerhet i offentliga miljöer är starkt kopplade till platsers sociala värden. Ceccato och Nalla (2020) menar att trygga miljöer optimerar nyttan av offentliga platser samt uppmuntrar till social interaktion. Vidare hävdar de att själva upplevelsen av trygghet är beroende av vad som händer på platsen, men att det som händer i sin tur är beroende av hur trygg och säker platsen upplevs. I ett liknande resonemang beskriver Boverket (2010) hur en trygg miljö definieras av tillgänglighet för alla människor och menar att ju fler som tar del i det offentliga rummet, desto högre blir den generella tryggheten.

3.2 Upplevelse av trygghet

Nationalencyklopedin (u.å.) definierar upplevelsen av trygghet som att vara ”fri från oroande eller hotande inslag om företeelse som utgör en del av människans omgivning”. Att tvärtom känna sig otrygg är en komplex känsla som beror på en rad olika faktorer. Flertalet forskare argumenterar att kopplingen mellan otrygghet och den fysiska miljön eller säkerheten på en plats endast tillhör en aspekt av debatten om trygghet i offentlig miljö. Koskela och Pain (2000) föreslår att upplevelsen av trygghet inte nödvändigtvis korrelerar med den faktiska säkerheten på en specifik plats, utan menar att tidigare erfarenheter, mediareportering och andra människors berättelser kan ha större betydelse. De argumenterar att enbart den visuella upplevelsen i sig av en offentlig plats kan ge uttryck för vissa rädslor hos en individ. Rädslan att utsättas för brott eller andra obehagliga upplevelser kan således överföras till specifika miljöer som därigenom blir markörer för otrygghet, men det betyder inte att platsen i sig är själva orsaken till upplevd otrygghet (ibid.). Likaså menar Kullberg et al. (2011) att det är många fler faktorer än den fysiska miljön som spelar en avgörande roll för människors upplevelse av trygghet. Deras

studie har identifierat tre kategorier med faktorer som påverkar den upplevda tryggheten i människors närområde, varav endast en av kategorierna relaterar direkt till den fysiska miljön.

Det finns delade meningar inom forskningen gällande vilka faktorer som har störst betydelse för upplevelsen av trygghet, beroende på om studiens fokus legat på trygghet eller på otrygghet. Kullberg et al. (2011) menar att de fysiska miljöfaktorer som har störst betydelse för upplevelsen av trygghet är belysning, skydd av egendom, tillgänglighet till service och underhåll, samt den byggda miljöns planering. Camacho Doyle et al. (2021) däremot, menar att den starkaste korrelationen till både upplevd otrygghet och till rädslan att utsättas för brott ligger i bristen på naturlig övervakning, det vill säga kollektiv informell övervakning genom naturliga flöden av människor. Vidare menar de att människor som bor i ett område med en lägre grad av social tillit och sammanhållning samt en minskad kontroll av informell övervakning, har förhöjd sannolikhet till upplevd otrygghet samt rädsla att utsättas för brott. Camacho Doyle et al. (2021) menar även att det finns kopplingar mellan störningar i den fysiska miljön, såsom nedskräpning eller dåligt underhåll, och upplevd otrygghet samt rädsla att utsättas för brott, men att denna kategori har jämförelsevis liten betydelse.

Koskela och Pain (2000) hävdar även att upplevelsen av trygghet har en flerdelad relation till fysiska miljöfaktorer och att vissa faktorer i båda ändarna av spektret kan orsaka otrygghet och rädsla. De ger exempel på några sådana motsägelser. Dels kan stillhet och tystnad vara det som orsakar otrygghet på en plats, medan intensiv rörelse av människor och höga ljudnivåer kan vara orsaken på en annan. Dels kan dålig belysning på en plats skapa oro för sådant som inte går att se, medan kraftigt upplysta platser kan ge känslan av att vara extra synlig för potentiella förövare. Dels kan otrygghet framkallas både i trånga gränder i tätbebyggda områden, samt i stora trädgårdar och öppna ytor i välbärgade förorter.

Fler tidigare studier har även visat att otrygghet i offentlig miljö inte har en jämställd fördelning hos den svenska befolkningen. Både Brå (2021) och Boldis et al. (2018) påvisar att den upplevda otryggheten är avsevärt högre bland kvinnor än bland män och enligt Brå (2021) är det en betydligt högre andel kvinnor som väljer en annan väg eller ett annat färd sätt på grund av otrygghet i ett visst område eller på en specifik plats. Boldis et al. (2018) menar också att det finns ett starkt samband mellan sämre ekonomiska samt socioekonomiska förhållanden och rädslan att utsättas för brott.

3.3 Brottsbenägenhet och miljö

Forskning tyder på att det finns starka kopplingar mellan specifika miljöer och brottsbenägenheten på en plats. Huruvida ett tillfälle till brott uppstår är, enligt Ceccato och Nalla (2020), beroende av den specifika platsens utformning och dess förhållande till stadens struktur. Oavsett vilken typ av plats det handlar om, eller vad den har för flöde av människor, kan dålig design och undermåligt underhåll bidra till ökad brottsbenägenhet eller ge dess användare uppfattningen om att ingen bryr sig om den. Båda dessa företeelser tenderar att bidra till förhöjd otrygghet (Ceccato & Nalla 2020).

3.4 CPTED-metoden för ökad trygghet

CPTED-metoden, eller Crime Prevention Through Environmental Design, är den mest använda situationsbaserade strategin för planering och utformning av fysiska miljöer i syfte att förebygga brott (Brå 2022). Genom att bygga städer på rätt sätt, där CPTED-metodens principer finns med redan i planeringsfasen, eller genom att förändra den befintliga fysiska miljön genom olika åtgärder, är det enligt Brå (2022) möjligt att försvåra brottsgenomförande och på så sätt förebygga brottslighet. Vidare kan minskad brottslighet även leda till ökad trygghet (Koskela & Pain 2000).

CPTED-metodens strategi innefattar bland annat större förändringar, såsom arkitektur och nybyggnad av hela bostadsområden, men även mindre förändringar, såsom förbättrad belysning eller röjning av buskage (Boverket 2019). Metoden bygger på sex principer som förklarar relationen mellan miljön i ett område och dess trygghets- och säkerhetsförhållanden (Ceccato 2016; Boverket 2019):

1. **Territorialitet** – Bygger på att de boende i området känner en gemenskap samt ett ägarskap och ansvar för en plats och dess aktiviteter. Dessa faktorer, samt viljan att använda platsen, ökar oftast med god formgivning, och minskar därmed även incitamenten för potentiella gärningsmän att begå brott där.
2. **Tillträdeskontroll** – Begränsat tillträde till byggnader eller platser genom särskilda procedurer eller tekniker minskar risken att brott begås av individer som saknar behörighet.
3. **Övervakning** – Innefattar både naturlig övervakning genom människors närvaro eller utsikt från omgivande byggnader, samt övervakning genom teknik (ex. kameror) eller närvaro av polis/väktare.

4. **Försvårande av brottsgenomförande** – Genom fysiska åtgärder i form av byggda element som väggar, dörrar och staket eller genom användning av exempelvis lås och inbrottslarm försvåras möjligheterna för brottsutförande.
5. **Image** – Profil och framtoning hos en plats eller byggnad, både när det gäller platsens utseende samt dess sociala kännetecken och rykte, kan påverka brottsnivåerna eller känslan av trygghet.
6. **Aktivering av platsen** – Genom att skapa förutsättningar för vardaglig aktivitet av olika slag, ökar rörelsen av människor på eller genom platsen, vilket kan ha en avskräckande effekt på brottsbenägenheten.

4. Resultat

I detta avsnitt presenteras en analys av intervjustudien, där sex olika teman kopplade till trygghet identifierats. De två första temana, socioekonomiska faktorer samt områdets rykte, är indirekt kopplade till den fysiska miljön. För resterande teman, det vill säga nedskräpning och underhåll, offentlig plats som samlingspunkt, flöden och naturlig övervakning samt avsaknad av dagsljus, är kopplingen till den fysiska miljön mer tydlig.

4.1 Socioekonomiska faktorer

Den första kategorin som identifierades kopplas till områdets socioekonomiska status. *Polisen* påtalade att det i Gottsunda och Valsätra är många människor med dålig ekonomi som samlats på liten yta, vilket ligger till grund för den förhöjda risken för kriminalitet och missbruk som finns i området. Att just Gottsunda klassas som ett särskilt utsatt område till skillnad från exempelvis Gränby, som också har högre kriminalitet än Uppsalas genomsnitt, menade *Polisen* ”beror främst på skillnaden i socioekonomisk status” och sa även att:

Man kan se till viss del en parallell samhällsstruktur i Gottsunda, vilket innebär att man inte har förtroende för myndigheter [...] och då börjar sätta egna regler att förhålla sig till i stället. Ett exempel från Gottsunda är att om två grupper eller liknande begår brott mot varandra i stadsdelen så anmäls inte det till polisen utan man löser det internt i stället. Det går även att se en viss tendens till planstrukturer, med familjer, släkt och nätverk där hierarkin är viktig. Det är också en sak som påverkar starkt när det gäller integration, hur de här människorna har haft det i sina hemländer, om man är uppväxt i en kriminell miljö. Det kan göra det väldigt svårt att ta sig ur.

Även *Besökaren* påtalade hur lägenheterna på Bandstolsvägen är trångbodda och nedgångna, med dålig standard, vilket påverkar vilken samhällsgrupp som bor där.

Utifrån intervjusvaren gick det inte att dra några direkta kopplingar mellan socioekonomisk status och den fysiska utomhusmiljön. Det går däremot att anta att den högre koncentrationen av kriminalitet, kopplat till socioekonomisk status, påverkar upplevelsen av trygghet negativt.

4.2 Områdets rykte

Nästa kategori handlar om vad Gottsunda och Valsätra har för rykte. Alla tre informanterna menade att området har ett visst rykte i Uppsala, kopplat till kriminalitet, och att det påverkar människors uppfattning om hur tryggt området anses vara. *Besökaren* uttryckte det som att:

Alla vet ju att Gottsunda är ett av Uppsalas problemområden. Det är ju liksom på Bandstolsvägen de eldar bilar.

Det fanns även en generell uppfattning om att människor som inte bor i området upplevde en starkare otrygghet än lokalbefolkningen, vilket *Polisen* påtalade:

Det som jag personligen har reflekterat över, just kopplat till det här området, det är att de som framför allt känner sig otrygga och rädda att vistas i området det är ju folk som inte bor här. Alltså, det finns ju naturligtvis folk som bor här som också känner en otrygghet över kriminaliteten som finns och över hur det finns häng på vissa platser och så vidare, men framför allt så är det ju folk som inte har en aning om vad Gottsunda är för något som säger 'där sätter jag inte min fot' eller 'jag åker och handlar någon annanstans'.

Både *Polisen* och *Invånaren* hade samma förklaring till detta, vilket var att bland annat media sprider en negativ bild av området där brottsproblematiken förstoras. Att utomstående har en överdrivet negativ bild av området verkade däremot inte bekymra *Invånaren*, som fortfarande själv hade en positiv bild av området:

Det finns naturligtvis åsikter om Gottsunda... och det händer saker. Men ja, på det stora hela så tror jag att... jag vet att det är ett bra ställe att bo på.

Sammanfattningsvis finns det indikationer på att det dåliga ryktet främst påverkar upplevelsen av otrygghet bland människor som inte bor eller vistas i området regelbundet, då de får en mer koncentrerad negativ bild av området jämfört med dem som bor där.

4.3 Nedskräpning och underhåll

En aspekt av otrygghet som identifierades handlade om den visuella uppfattningen av ordningen och skicket på områdets utomhusmiljöer. Det visade sig att framför allt bostadsområdet vid Bandstolsvägen uppfattades som extremt eftersatt när det kommer till underhåll och skötsel av både byggnader och miljön omkring dem. Vidare påtalades områdets undermåliga skötsel som en stark bidragande faktor till upplevelsen av otrygghet, vilket beskrevs av *Besökaren*:

Det är ju inget underhåll på utemiljöerna alls. Fasaderna är ju aldrig tvättade, asfalten är trasig... Ett slitet och nedgången område ger ju ett otryggare intryck än ett välskött område, för

där vet man att där är det ju någon som bryr sig om utemiljön. Här är det ju... det ligger ett däck på vägen... och skräp i buskarna.

Även *Polisen* påtalade hur känslan av att ingen bryr sig om området påverkar hur det upplevs i förhållande till trygghet:

Hyresgästen får ju också en känsla av att 'här är det ingen som bryr sig om det här'. Så det tror jag är jätteviktigt att man liksom fortsätter jobba med renhållningen. Jamen om man kollar som här nu, det ligger lite skräp runtomkring. [...] Ligger det en massa skräp, ser ut som skit, ja men då kastar man lättare ifrån sig nytt skräp. Men håller du rent och fint... [...] För det tror jag är något som spelar in i känslan trygghet. Om man går här och det ser ut som ett område som ingen jävel bryr sig om. Då känner jag mig mer otrygg än att jag känner att man går mitt inne i stan där det är fina byggnader som är tillpiffade. Och om nån slänger skräp där på gatan så är det ju upplockat ganska snabbt.

Det finns alltså en tydlig indikation på att den visuella upplevelsen av en plats kan bidra till en ökad känsla av otrygghet i de fall den ger signaler om att platsen är undermåligt skött. Känslan av att ingen bryr sig om en plats verkar tydligt korrelera med upplevd otrygghet.

4.4 Offentlig plats som samlingspunkt

Något som blev tydligt under analysen var att offentliga platser i Valsätra och Gottsunda är frekventa samlingspunkter för människor som är bosatta i området. Alla informanter pratade om hur grupper av människor samlas och "hängar" i offentlig miljö, vilket i vissa fall kan bidra till en känsla av otrygghet. Hänget var framför allt koncentrerat till Gottsunda centrum, både i och utanför byggnaden. *Polisen* menade att det fanns olika typer av häng. Dels drogs kopplingen till arabisk kultur, där många människor har som vana att samlas utanför hemmet i offentlig miljö för att träffas och umgås. Dels drogs kopplingen till kriminell verksamhet där *Polisen* beskrev det som:

Den här entrén är det många ungdomar som står och hänger i. Och det är för att den ligger närmast mattorget, för det har man gjort som lite sin fritidsgård. Så då sitter man här inne och sen går man ut och röker och sen sitter man inne och så går man ut och röker. Sen så kommer folk hit och så vill man köpa narkotika och då gör man upp nån affär där. Och sen får man gå någon annanstans, runt centrum, och byta narkotika och pengar. Nej, så den här platsen har ju varit ganska ansatt.

Polisen beskrev hur det finns ett samband mellan platser med häng och förhöjd kriminalitet. Ett exempel var kopplat till en korsning på Bandstolsvägen i anslutning till port nummer 2, samt en före detta pizzeria:

Tvåan, framför allt genom åren, det har varit som en samlingspunkt. Man har också haft en pizzeria som låg här som har varit en samlingspunkt där man har hängt mycket. Den här

korsningen har varit en samlingspunkt. Och jag menar, är det många ungdomar och unga vuxna som hänger på en plats och dom har tendenser till att tycka det är helt okej att vara kriminell, då kommer det vara större risk att det sker brott på den platsen också.

Besökaren beskrev hur framför allt ena änden av Gottsunda centrum upplevdes särskilt otrygg på grund av dess funktion som samlingspunkt:

Vid Willys är det grupper av män som hänger utanför entrén. Och de är lite högljudda och lite kaxiga och inte så trevliga. De svär, säger 'hora' och 'din mamma' och såna där grejer. Inte till mig då, men till varandra. De skriker såna grejer till varandra och det känns inte jättetrevligt. Så ja, man känner sig ju inte trygg med de här grupperna av män som hänger runt här och är otrevliga.

Hon valde aktivt att inte handla på Willys eftersom det ligger i den stökiga änden av Gottsunda centrum. Hon handlar i stället på ICA som, enligt henne, har en lugnare entré. *Invånaren* däremot uttryckte inte någon personligt förhöjd upplevelse av otrygghet kopplat till dessa samlingspunkter, men menade att hon kan se det hos andra:

Det finns alltid, särskilt kvinnor i min egen ålder och yngre, som tycker att 'usch, ungdomar, och de bara stökar och de...'. Men det är klart att om det är fem-tio stycken ungdomar som står och skrattar och pratar... Vill man då tolka det som att nu håller de på och planerar någonting, jamen då är det så.

Polisen talade även om att det kommit in anmälningar från kvinnor som, i närvaro av dessa grupper av män, upplevde en stark känsla av att vara övervakad, vilket också medförde att de kände sig otrygga.

Sammanfattningsvis, att utomhusmiljöerna fungerar som samlingspunkter är följaktligen något som kan bidra till upplevd otrygghet. Det verkar även som att otryggheten är beroende av vilka det är som samlas. Resultatet indikerar att det i huvudsak är kvinnor som upplever otrygghet, framför allt då det är män som samlas i grupp på offentlig plats, men det krävs en mer omfattande intervjustudie för en sådan slutsats.

4.5 Flöden och naturlig övervakning

Vid analysen framkom det att flödet av människor hade en stark koppling till upplevelsen av trygghet. Platser där flödet var lågt uttrycktes generellt som mer otrygga även om de, enligt *Polisen*, inte alltid hade någon direkt förhöjd brottsstatistik. Något som däremot påverkar brottsstatistiken är, enligt *Polisen*, hur tillgängligt ett område eller en plats är för allmänheten. Bandstolsvägen, som är utformat som en återvändsgränd, har inget naturligt flöde av människor som inte är på väg till eller från just den adressen. *Polisen* menade att detta möjliggör för

personer med kriminellt uppsåt att lära sig vilka som rör sig i området. Detta förenklar för dem att hålla koll på om polis eller andra personer som kan utgöra ett hot är på väg till platsen, vilket i sin tur påverkar brottsbenägenheten. Så här beskrev *Polisen* problematiken:

Det är klart att då känner man sig tryggare som kriminell, när man kan hålla koll. Så det tror jag har stor betydelse. Vilket det också visar på många av de här utsatta områdena, att det är svårtillgängligt för allmänheten. Man har byggt området för att det ska vara lummigt och mysigt för den som bor där och trafiken ska stängas ute. Det finns inga naturliga flöden utan man vill bli ganska ifred. Vilket är jättemysigt i den värld man lever där det bara finns människor som inte vill vara kriminella och hålla sig undan och sådär, då vill man vara lite ifred. Men de här människorna vill ju också vara ifred och kunna syssla med sin brottslighet.

Polisen talade även om hur hyresvärden till husen på Bandstolsvägen haft en stopptid, någonstans runt lunch, för hantverkare att vistas i området på grund av att de efter den tiden inte kunde garantera hantverkarnas säkerhet. Detta var en konsekvens av att hantverkare vid tidigare tillfällen uttryckt ett obehag då de blivit övervakade och ifrågasatta av människor i området gällande deras ärenden där.

Polisen beskrev hur flödet av människor, förutom av gatunätets struktur, även påverkas av byggnadernas placering och utformning:

De flesta kvarteren är ganska långa också och sammanhängande, så det blir ganska skyddad verkstad där bakom. Du vill ha vanliga människor inom citationstecken, alltså den kapabla väktaren¹ som jag pratade om. Den som ser ett brott och ringer till polisen. Den typen av människor vill du ju ha i området, som kan se så mycket som möjligt av det som händer, så att du som har någon form av motivation till att begå brott ska avstå från det för att det känns obehagligt för att 'nån kan se mig här'.

Paralleller drogs även till ett bostadsområde i Gränby, där nya högre hus byggts till utanför ett område med lägre lägenhetshus. *Polisen* menade att det hade blivit betydligt sämre insyn efter utbyggnaden och att det bidragit till mer häng bland kriminella. Områdesstrukturer där byggnader och gatunät bidrar till minskad rörelse av utomstående samt dålig sikt in i området, riskerar således att bidra till ökad kriminell verksamhet som i sin tur kan skapa otryggare miljöer.

Vid Gottsunda centrum påpekade alla informanter att det var ett betydligt lägre flöde av människor på centrumets ”baksida”, den östra sidan, framför allt kopplat till att den sidan saknar parkeringsplatser. *Invånaren*, som bor tillräckligt nära för att alltid promenera till centrumet, beskrev:

---

¹ Kapabla väktare – ett uttryck som myntades av Cohen & Felson (1979) och definieras av dem som kontrollerande faktorer som kan avskräcka från brott, exempelvis närvaro av andra människor, av polis/väktare eller av annan teknisk övervakning.

Baksidan är ju så att det är mycket sopbilar och lastbilar och grejer som går. Det är för hela centrumet. Och visst kan jag gå den vägen, men det luktar en hel del där bakom ifrån deras sopcontainrar, så att jag går väl inte gärna där. [...] Det är inte trevligt. Det är tråkigt att gå på baksidan. Och, när jag inte behöver, utan kan gå framsidan, så...

Hon menade däremot att det inte var relaterat till otrygghet, utan att det enbart handlade om att det var trevligare att gå en annan väg. *Besökaren* däremot, beskrev hur baksidans brist på mänsklig aktivitet gör att den känns mindre trygg, framför allt sent på dygnet:

Här hade jag ju liksom kanske inte gått på natten. Det är ju inga människor som rör sig här, alls. Det är ju väldigt dött. [...] Det ligger väldigt undangömt.

Polisen berättade att centrumets enda entré mot baksidan, som numera kallas "lilla framsidan" för att ge en positivare klang, är en av de platser runt Gottsunda centrum där människor uttryckt att de känner sig otrygga. På grund av det låga flödet av människor genom den entrén har den kommit att bli en samlingspunkt för grupper av ungdomar som står där och röker. *Polisen* beskrev flödet och platsen som:

...här har du ju ännu mindre naturligt flöde av människor. Det här är ju folk som kommer ifrån bostadsområdet i princip som tar sig in här. Det finns inga parkeringsplatser på den sidan.

Besökaren menade att det, trots det låga flödet av människor vid den entrén, i alla fall hjälpte att det fanns fönster åt det hållet som bidrog till naturlig övervakning inifrån centrumet och från bostadshusen. Övervakningskameran intill däremot, verkade inte bidra till ökad trygghet i hennes fall:

Det är väl i och för sig en kamera där, men vem sitter och tittar på den? Det är ju väldigt många fler som rör sig på andra sidan, för det är ju där parkeringen är. Om man hade haft parkering på den här sidan så hade det nog känts lite tryggare. [...] Men det är ju ändå fönster åt det här hållet som ser.

Hon jämförde med den delen av Gottsunda centrums baksida där fasaden är utan fönster och består av slät betong, vilket enligt henne känns betydligt mer otrygg då platsen är mer skyddad från människors blickar.

Tomma lokaler utan aktiv verksamhet var också något som påtalades i förhållande till trygghet. Står lokalerna tomma utan verksamhet minskar det naturliga flödet vid platsen och den upplevs lätt som mer "död" och otrygg. Många lokaler i Gottsunda centrum har stått tomma under en längre tid. Även en relativt nybyggd lokal vid Bandstolsvägen påtalades som en plats som stått utan verksamhet sedan den byggdes. Det hade, enligt *Polisen*, talats om att hyresvärden skulle flyttat sin verksamhet dit, men att lokalens stora fönster och påtagande insyn i ett sådant fall kunde medföra otrygghet för dem som arbetar där kopplat till vissa risker:

Det kan vara skönt att ha ett kontor som inte har stora glasrutor när man är i ett sånt här område där hyresgäster kan bli förbannade på en och där vissa hyresgäster har en tendens att bli utåtagerande. Det har det ju i alla områden, men jag föreställer mig att det kanske är lite värre här.

Detta tyder på att verksamhetslokaler med mycket fönster både kan ha positiv och negativ inverkan på upplevelsen av trygghet, beroende på om du befinner sig i eller utanför byggnaden.

4.6 Avsaknad av dagsljus

Otryggheten att röra sig utomhus på kvällar eller i mörker var ett tema som återkom flertalet gånger under samtalen. *Invånaren* menade att hon, även om hon inte var speciellt rädd, ändå inte ville vistas utomhus kvällstid:

Jag är inte rädd. Men det är klart, tyvärr... men det spelar ingen roll om jag bor här eller någon annanstans. Gå ut sent på kvällen och gå, det gör jag inte.

Inte heller *Polisen*, som visserligen påpekade att risken att utsättas för brott i Valsätra och Gottsunda endast är marginellt större jämfört med Uppsala generellt, ville vistas i området nattetid (utanför arbetet):

Sen kanske jag inte skulle springa omkring inne bland husen på nätterna och så där. Det skulle jag väl kanske inte göra, även om jag inte tror att det är någon större risk då.

Även *Besökaren* beskrev hur det för henne inte finns en tanke på att vistas vid Bandstolsvägen då det är mörkt:

Jag tycker inte att det är så tryggt. [...] Jag vistas inte på Bandstolsvägen över huvud taget och [...] jag hade absolut inte gått där när det är mörkt.

Två av informanterna beskrev att bättre belysning gjorde att de kände sig tryggare, men var ändå tveksamt inställda till att vistas ute "sent på kvällen" eller "när det är mörkt". Av sammanhanget att döma antas uttrycket "när det är mörkt" syfta på avsaknaden av dagsljus snarare än på bristande belysning, vilket indikerar att vinterhalvåret upplevs mer otryggt då det är färre timmar med dagsljus. Det är dock omöjligt att dra kopplingar till specifika platser utifrån detta resonemang.

5. Diskussion

Diskussionen har delats in i tre delar. Den första delen, Valsätra och Gottsunda i framtiden, kopplar intervjustudiens analys till teorin för att svara på den andra delen av frågeställningen, hur planering och gestaltning kan användas för att skapa ökad trygghet i ett miljonprogramområde. Den andra delen, resultatdiskussion, är en kritisk reflektion av studiens resultat i förhållande till dess teoretiska utgångspunkter, kopplat till den första delen av frågeställningen. Den tredje delen, metoddiskussion, lyfter strategiska svagheter hos metoden och diskuterar hur de kan ha påverkat studiens utfall.

5.1 Valsätra och Gottsunda i framtiden

När det gäller Valsättras och Gottsundas framtid är det tydligt att det krävs förändring i flera dimensioner för att åstadkomma en trygg stadsdel. I det här avsnittet förs en diskussion kring potentiella åtgärder vid den framtida planeringen och gestaltningen av området, baserad på de teman som identifierats från intervjustudien samt från CPTED-metodens principer.

5.1.1 Planera för naturliga flöden och aktivitet

Enligt CPTED-metodens tredje punkt, övervakning, är det viktigt att skapa flöden av människor som ger god naturlig övervakning. I Gottsunda och Valsätra krävs det inledningsvis noggrann planering av stadsnätets övergripande struktur för att möjliggöra ökade flöden av människor. I dagsläget begränsas flödet av utomstående in i bostadskvarteren, vilket ger skydd åt kriminell verksamhet. Placering av vägar och byggnader bör göras på ett sådant sätt att det skapas naturliga flöden av människor och trafik genom bostadskvarteren, som på så sätt bryter möjligheten till den typ av områdeskontroll de kriminella nätverken har i dag. Det befintliga gatunätet, med trafikseparering och återvändsgränder i bostadsområdena, skulle behöva brytas upp och länkas ihop med resten av vägnätet från fler än ett håll.

En ytterligare dimension av att skapa naturliga flöden, i och genom stadsdelen, är att planera för fler aktiviteter och verksamheter som lockar en variation av

människor, inte enbart i anslutning till Gottsunda centrum utan även i bostadskvarteren. Även CPTED-metodens sjätte punkt, aktivering av platsen, beskriver hur dessa aktiviteter bidrar till minskad brottsbenägenhet. Informanterna kom med egna förslag på vad som kunde gynna stadsdelen. Bland annat nämndes caféverksamhet, lokaler för olika typer av föreningsverksamhet, stadsdelslekpark, kolonilottsområde och aktivitetspunkter för äldre barn. *Polisen* varnade däremot för sena verksamheter lockar till sig kriminella ungdomar och unga vuxna, vilket varit fallet med en pizzeria som tidigare fanns på Bandstolsvägen.

Gottsunda centrum lockar redan i dag människor från närliggande stadsdelar, men är enligt informanterna relativt litet med ett begränsat utbud. Genom att utveckla en tydligare centrumkänsla, där själva centrumet och dess verksamheter och omgivning lockar en bredare målgrupp, skulle sannolikt ett ökat flöde av människor från andra stadsdelar kunna skapas. En medborgardialog med människor både i och utanför Gottsunda har potential att påvisa vilket verksamheter och aktiviteter som saknas. Utformningen av centrumet och dess omgivningar skulle också behöva förändras för att minska känslan av en tydlig baksida. Alla informanter betraktade centrumets baksida som en plats där det av olika orsaker är mindre trevligt att vistas, vilket bidrar i sin tur till att den sidan upplevdes mer otrygg. En förändring som skulle kunna ändra på det är att sprida parkeringsplatserna runt hela centrumet och att ha infartsvägar från fler håll.

5.1.2 Fina kvarter med involverade invånare

Informanterna påtalade hur framför allt Bandstolsvägen upplevdes som nedgången och skräpigt och hur det gav intrycket av att ingen brydde sig om det. Enligt CPTED-metodens första punkt, territorialitet, kan god formgivning öka de boendes känsla av gemenskap och ägarskap över en plats och därmed minska incitamenten att begå brott. På så sätt är det sannolikt att upprustning och skärpt underhåll av de befintliga utemiljöerna i Gottsundas och Valsättras bostadsområden potentiellt skulle ge ett tryggare intryck som suddar ut känslan av att ingen bryr sig, och som dessutom ger en ökad känsla av gemenskap och ägarskap. CPTED-metodens femte punkt, image, säger även att områdets rykte kan påverka känslan av trygghet. Det är i det här fallet troligt att ett upprustat område med fina och attraktiva utemiljöer skulle kunna gynna ryktet och även skapa en tryggare bild av området, framför allt om upprustningen enligt CPTED-metodens princip bidrar till en lägre brottsstatistik. Med upprustning och ökad trygghet finns dock även en ökad risk för gentrifiering.

Genom att skapa attraktiva miljöer i bostadskvarteren där människor kan mötas och umgås, med fler verksamheter i gatuplanet, är det även troligt att en del av det häng som i dag är koncentrerat till Gottsunda centrum skulle spridas ut i området. På så

sätt skulle aktiviteten i centrum i stället vara mer knuten till dess verksamheter och till det naturliga flödet till och från dem, vilket potentiellt bidrar till att även centrumområdet upplevs tryggare. Det krävs dock ett tillräckligt underlag för att verksamheter i bostadsområdena ska gå runt, vilket troligtvis är svårare i ett område med låg socioekonomisk status.

5.2 Resultatdiskussion

Intervjustudien visade att en av grundpelarna för att skapa trygghet i det offentliga rummet handlar om flöden av människor och naturlig övervakning. Detta går även i linje med CPTED-metodens principer om övervakning och om aktivering av platsen, liksom med den korrelation mellan trygghet och miljö som presenteras av Camacho Doyle et al. (2021) (se avsnitt 3.2). En motstridighet till denna korrelation är däremot hur naturlig övervakning i flera fall även kan innebära otrygghet. Både när det gäller samlingar av män runt Gottsunda centrum samt i fallet med den outhyrda lokalen belägen på Bandstolsvägen visar på sådana samband. I lokalen på Bandstolsvägen borde dess stora fönster enligt teorin bidra till trygghet, gjorde även att den kunde upplevas otrygg för verksamhetsutövaren. Intervjustudien visade även att verksamhetstypen sannolikt spelar en avgörande roll för hur trygg lokalen upplevs. Det skulle i så fall innebära att alla verksamhetslokaler inte är optimala att byggas med stora fönster mot omgivningen för att skapa bättre naturlig övervakning. Om insynsproblematiken dessutom gör att lokalen står utan verksamhet finns risken för en negativ effekt på trygghetsupplevelsen även utanför byggnaden. Denna komplexitet bland trygghetsskapande faktorer är även något som Koskela och Pain (2000) beskriver, nämligen att otrygghet kan komma från miljöfaktorer i båda ändarna av spektret.

Avsaknaden av dagsljus var en annan faktor som hade stark inverkan på informanternas vilja att röra sig utomhus. Ändå påstod två av dem att de egentligen inte kände sig rädda i sådana förhållanden eller att de inte tror att risken att utsättas för fara är direkt större än under dagen. Kullberg et al. (2011) nämner belysning som en viktig faktor för att skapa trygga miljöer, men frågan är hur stor effekt belysning egentligen har under de timmar då människor redan bestämt sig för att inte vistas i stadens offentliga miljöer. Gatubelysning ger visserligen begränsat ljus i jämförelse med solen, men kanske är det så att det i huvudsak är det låga flödet av människor under kvällar och nätter som gör att miljön rent instinktivt känns otrygg. Det skulle även kunna handla om det fenomen Koskela och Pain (2000) beskriver, alltså hur upplevelsen av trygghet snarare korrelerar med tidigare erfarenheter, andras berättelser och mediarapportering än med den faktiska säkerheten.

Nedskräpning och dåligt underhåll av miljöerna var en av orsakerna till att Bandstolsvägen upplevdes som otryggt, vilket även bekräftas av Camacho Doyle et al. (2021) som visserligen menar att denna faktor har relativt liten betydelse. Nedskräpning och dåligt underhåll är däremot något som kan avhjälpas genom ett större flöde av människor. Ceccato och Nalla (2020) beskriver, liksom CPTED-metodens princip om territorialitet, att dålig design och undermåligt underhåll kan bidra till ökad brottsbenägenhet eller ge platsens användare uppfattningen om att ingen bryr sig om den. För att påverka områdets design och underhåll i ett befintligt bostadsområde krävs att hyresvärden och markägaren väljer att investera i upprustning och skötsel av utemiljön, vilket inte nödvändigtvis är en självklarhet för ett vinstdrivande företag.

Tidigare studier (Brå 2021; Boldis et al. 2018) visar att upplevd trygghet är avsevärt högre bland kvinnor än bland män. Av deltagarna i intervjustudien var de som vistas civilt i Gottsunda och Valsätra båda kvinnor, vilket potentiellt gett bilden av en högre otrygghet än vad genomsnittet upplever. Boldis et al. (2018) menar däremot att i områden med låg socioekonomisk status är skillnaderna mellan kvinnor och män betydligt mindre och otryggheten högre, vilket indikerar att resultatet inte nödvändigtvis är missvisande.

5.3 Metoddiskussion

Då intervjustudiens resultat bygger på endast tre intervjuer går det inte att säga att studien har en vetenskaplig grund som är tillräcklig för att ge en helhetsbild av trygghetsupplevelsen i Gottsunda och Valsätra. Intervjustudien skulle till en början innehålla fem intervjuer, men då två av dem var tvungna att avbokas med kort varsel var det inte möjligt att ersätta dem. Studiens nuvarande omfattning, med tre intervjuer, skulle kunna fungera som en förstudie i ämnet, där materialet ändå ger en inblick i upplevelsen av trygghet hos ett litet urval av människor. Att använda intervju som metod var en förutsättning för att få en djupare förståelse för människors olika upplevelser av trygghet samt vad som påverkar den. Det var dock svårt att få kontakt med frivilliga informanter boende på Bandstolsvägen. En sannolik orsak är just att många som bor i de mest utsatta områdena, kanske i samma hus som personer aktiva inom kriminella nätverk, är rädda för att prata om de problem som är grunden till deras otrygghet.

Vidare är det rimligt att anta att resultatet av en intervjustudie kan påverkas av informantens sinnesstämning vid intervjutillfället. Att intervjua genom go-alongs ger utrymme för stora variationer av de fysiska förutsättningarna, genom bland annat klimat och väder. Om det är kallt eller blött och regnigt är det troligt att informanten har en större benägenhet att få intervjun avklarad snabbare och riskerar

därmed att berätta mindre utförligt. Likaså kan de två inställda intervjuerna varit ett resultat av de snöväder som väntades eller pågick vid dessa tillfällen. Att vädret påverka resultatet vid go-alongs diskuteras även av Duedahl & Stilling Blichfeldt (2020). Förutom vädret är det även möjligt att informanternas sinnesstämning kan ha påverkats av rörelsen av människor runtomkring under intervjun. Vilka människor som möttes, vad samtalet handlade om när mötet skedde eller vilken plats det skedde på är faktorer som skulle kunna påverka informantens benägenhet att exempelvis dela med sig av detaljer i sin berättelse.

Under intervjuerna var avsikten att hålla fokus på trygghetsaspekter som rör den fysiska miljön, men ständigt gled samtalen över till andra samhällsproblem. Att inte beröra problem gällande socialt och ekonomiskt utanförskap, segregation, kulturkrockar och liknande, i debatten om trygghet och säkerhet i ett sådant område som Valsätra och Gottsunda, var i princip omöjligt. Detta är ytterligare ett bevis på den komplexitet som ligger bakom upplevelsen av trygghet, vilket bland annat Kullberg et al. (2011) redan hävdar.

6. Slutsats

Studiens titel ”Alla vet ju att Gottsunda är ett av Uppsalas problemområden” är ett citat från intervjustudien som anspelar på områdets dåliga rykte gällande kriminalitet och socioekonomisk status. Detta rykte, samt den image det har skapat, bidrar med stor sannolikhet även till att förstärka otryggheten i ett redan otryggt område.

Trygghetsaspekten i ett område som Gottsunda och Valsätra är dock komplex och påverkas av flera olika faktorer. Denna studie visar att både bristande planering och gestaltning av den fysiska utomhusmiljön, samt undermåligt underhåll av den, är omständigheter som bidrar till förhöjd otrygghet. Platser som har ett lågt flöde av människor och således låg naturlig övervakning tenderar att upplevas otryggare än platser där fler människor passerar eller vistas. Genom att planera för ett tillgängligt samhälle, där gatunätet möjliggör för högre flöden och där verksamheter och aktiviteter lockar en bredare målgrupp, finns det potential att höja upplevelsen av trygghet. Likaså kan underhåll och skötsel av byggnader och utomhusmiljöer ha en positiv inverkan på trygghetsupplevelsen genom att det upprätthåller känslan av att någon bryr sig om området.

Det är däremot inte självklart att högre naturlig övervakning alltid bidrar till ökad trygghet. Nyttjandet av offentlig miljö som mötesplats, där framför allt män samlas i grupp, tenderar att orsaka otrygga förhållanden för andra människor omkring. Även naturlig övervakning i form av verksamhetslokaler med stora fönsterpartier kan orsaka otrygghet, framför allt hos verksamhetsutövaren.

Sammanfattningsvis krävs vidare studier av vilka faktorer som har störst inverkan på trygghetsupplevelsen. Även om utomhusmiljöns betydelse för upplevelsen av trygghet är en del av debatten är det även tydligt att grunden till otryggheten ligger djupt rotad i en komplex samhällsstruktur som inte går att förändra med enbart miljö.

Referenser

- Boldis, B.V., San Sebastián, M. & Gustafsson, P.E. (2018). Unsafe and unequal: a decomposition analysis of income inequalities in fear of crime in northern Sweden. *International Journal for Equity in Health*, 17 (1), 110.
<https://doi.org/10.1186/s12939-018-0823-z>
- Boverket (2010). Plats för trygghet Inspiration för stadsutveckling. Boverket.
https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf [2022-03-07]
- Boverket (2019). *Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)*. Boverket.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/cpted/> [2022-02-02]
- Brå (2021). *Nationella trygghetsundersökningen 2021 - Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. (2021:11). Stockholm.
https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70111bd/1635317751059/2021_Nationella_trygghetsundersokningen_2021.pdf
- Brå (2022). *Situationell prevention*. [text]. <https://www.bra.se/forebyggande-brott/forebyggande-utifran-amne/situationell-prevention.html> [2022-02-07]
- Camacho Doyle, M., Gerell, M. & Andershed, H. (2021). Perceived Unsafety and Fear of Crime: The Role of Violent and Property Crime, Neighborhood Characteristics, and Prior Perceived Unsafety and Fear of Crime. *Deviant Behavior*, 1–19.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2021.1982657>
- Ceccato, V. (2016). Har stadsmiljön betydelse för säkerheten? CPTED- metodens möjligheter och utmaningar. *Urbanismer: Dagens stadsbyggande i retorik och praktik*. Lund: Nordic Academic Press, 99–120. [2022-02-04]
- Ceccato, V. & Nalla, M.K. (2020). Crime and fear in public places: an introduction to the special issue. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 44 (4), 261–264. <https://doi.org/10.1080/01924036.2020.1824716>
- Ceccato, V., Vasquez, L., Canabarro, A. & Petersson, R. (2019). *En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetsskapande åtgärder*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan.
- Cohen, L.E. & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44 (4), 588–608.
<https://doi.org/10.2307/2094589>
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. 2. uppl. Gleerups Utbildning AB.

- Duedahl, E. & Stilling Blichfeldt, B. (2020). To walk the talk of go-along methods: navigating the unknown terrains of being-along. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, Vol. 20 (No. 5), 438–458
- Evans, J. & Jones, P. (2011). The walking interview: Methodology, mobility and place | Elsevier Enhanced Reader. *Applied Geography*, 2011 (31), 849–858. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2010.09.005>
- Globala målen (2021a). Mål 11: Hållbara städer och samhällen. *Globala målen*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> [2022-02-03]
- Globala målen (2021b). Mål 16: Fredliga och inkluderande samhällen. *Globala målen*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fredliga-och-inkluderande-samhallen/> [2022-02-03]
- Globalportalen (2019). "Leave no one behind" – vad, vem och hur? | *Globalportalen*. <https://globalportalen.org/artiklar/leave-no-one-behind-vad-vem-och-hur> [2022-02-25]
- Koskela, H. & Pain, R. (2000). Revisiting fear and place: womens fear of attack and the built environment. *Geoforum*, (31), 269–280. [https://doi.org/10.1016/S0016-7185\(99\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0016-7185(99)00033-0)
- Kullberg, A., Nordqvist, C., Timpka, T. & Lindqvist, K. (2011). Residents' perspectives on safety support needs in different types of housing areas. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39 (6), 590–597. <https://doi.org/10.1177/1403494810395988>
- Kusenbach, M. (2003). Street Phenomenology: The Go-Along as Ethnographic Research Tool. *Ethnography*, 4 (3), 455–485. <https://doi.org/10.1177/146613810343007>
- Nationalencyklopedin (u.å.). *trygg - Uppslagsverk - NE.se. NE*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/trygg> [2022-03-07]
- Omar, M. (2017). Jag bodde i en no-go zon. *DET GODA SAMHÄLLET*. <https://detgodasamhallet.com/2017/02/02/jag-bodde-i-en-no-go-zon/> [2022-02-12]
- Polisen (2019). *Kriminell påverkan i lokalsamhället – en lägesbild för utvecklingen i utsatta områden*. (Dnr: A309.000/2018). Stockholm: Nationella operativa avdelningen, Underrättelseenheten. [2022-02-01]
- Polisen (2021). Kartgränser utsatta områden i region Mitt. Polismyndigheten. [2022-02-12]
- Regeringskansliet Kulturdepartementet (2018). *Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation*. (Ku18:03). Stockholm. <https://www.regeringen.se/49feff/contentassets/a29a07890ec24acd900f5156fbf45f08/regeringens-langsiktiga-strategi-for-att-minska-och-motverka-segregation.pdf> [2022-03-05]
- Sandow, E. (2019). *Gottsunda - 50 år i rampljuset*. *Uppsala Nya Tidning*. [Tidning]. <https://unt.se/nyheter/uppsala/gottsunda-50-ar-i-rampljuset-5405314.aspx> [2022-02-28]
- Uppsala kommun (2018). *Medborgardialog Gottsunda/Valsätra*. *Uppsala kommun*. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/publikationer/dialoger/medborgardialog-gottsunda-valsatra/> [2022-02-04]

- Uppsala kommun (2019). Gottsundaområdet – Planprogram 2019. Uppsala kommun.
<https://www.uppsala.se/contentassets/9f62a66e449042ae81ba39f9578d11d9/plan-program-for-gottsundaområdet.pdf> [2022-02-02]
- Uppsala kommun (2021). Handlingsplan för Gottsundaområdet 2021-2030. Uppsala kommun.
<https://www.uppsala.se/contentassets/5c70afb08b7541beac178c5058e84938/handlingsplan-for-gottsundaområdet-2021-2030-1.pdf>

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till de informanter som tagit sig tid att ställa upp på intervju och därmed gjort detta arbete möjligt! Jag vill dessutom tacka min handledare samt mina studiekamrater i kursens handledningsgrupp, som genom feedback och stöttning kontinuerligt hjälpt mig att utveckla studiens upplägg.

Bilaga 1a – Intervjuguide för *Invånaren* och *Besökaren*

- Berätta kort om dig själv
- Skulle du kunna beskriva hur väl du känner området Valsätra/Gottsunda?
- Vad har området för betydelse för dig?
- Hur (bil/cykel/till fots) och var brukar du röra dig i området?
- Kan du berätta lite om vad begreppet trygghet innebär för dig?
- Hur upplever du Valsätra/Gottsunda när det kommer till trygghet? Finns det platser som känns mer trygga eller otrygga?
- Vad det är som gör platsen otrygg (*frågan gäller framför allt platser som pekas ut som otrygga*)?
- Vad ser du för andra människor när du rör dig här (*frågan gäller framför allt platser som pekas ut som otrygga*)? Vad gör de på den här platsen?
- Hur tryggt tror du att andra människor upplever området? Både människor som bor här och andra som rör sig i området
- Vad vet du om kommunens framtidsplaner för Gottsunda?
- Om du får tänka fritt, utan begränsningar, hur hade du då önskat att området såg ut?

Bilaga 1b – Intervjuguide för *Polisen*

- Berätta lite om ditt arbete i Valsätra/Gottsunda?
- Skulle du kunna beskriva vad du upplever att begreppen trygghet och säkerhet har för innebörd?
- Hur ser du som polis på det här områdets trygghet och säkerhet?
- Kan du berätta något om specifika platser i området (i utomhusmiljön) som är sämre ur ett trygghets- och säkerhetsperspektiv än andra? Vad är det som utmärker dessa platser? Vad är det som gör dem sämre?
- Hur upplever du att tryggheten och säkerheten varierar över dygnet eller över veckodagarna?
- Kan du beskriva vilka människor det är som rör sig/vistas i området och vad de gör där?
- Vad upplever du att människor har för syn på området? Hur skiljer det sig mellan dem som bor där och andra som inte gör det?
- Vad vet du om kommunens framtidsplaner för Gottsunda?
- Om du får tänka fritt, utan begränsningar, hur hade du då önskat att området såg ut?

Bilaga 2 – Söker medverkande i intervjustudie

Söker medverkande för intervju om trygghet och säkerhet i Valsätra/Gottsunda

Hej! Jag studerar till landskapsarkitekt på SLU i Ultuna. Just nu skriver jag mitt kandidatarbete som handlar om utemiljöns betydelse för upplevelsen av trygghet och säkerhet i Gottsunda/Valsätra. Jag kommer främst att behandla platser som pekats ut som särskilt otrygga/osäkra, nämligen Bandstolsvägen och området närmast Gottsunda centrum. Jag söker därför personer att intervjua som regelbundet vistas i dessa områden. Intervjuerna kommer att genomföras så snart som möjligt och varje intervju bedöms ta ca 1-2 timmar. Då det är en känslig fråga kommer alla källor att vara anonyma.

Jag vill verkligen höra era tankar och erfarenheten gällande trygghetsupplevelsen i området, så jag hoppas vi hörs!

Bilaga 3 – Samtyckesblankett

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land,
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala

SAMTYCKE OCH INFORMATION

2022-02-14

Samtycke och information för deltagande och personuppgiftsbehandling i studentarbete vid SLU

När du samtycker till att delta i studentarbete *Stadsrummets inverkan på säkerhet och trygghet – En analys av utomhusmiljön i ett särskilt utsatt område* innebär det att Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) behandlar dina personuppgifter. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan inte studentarbetet genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att delta i studentarbetet och till att SLU hanterar dina personuppgifter eller inte.

Deltagande i studien är helt frivilligt och behandlingen av dina personuppgifter sker med stöd av den rättsliga grunden samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. SLU är ansvarig för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLUs dataskyddsbud på dataskydd@slu.se eller via 018-67 20 90. Din kontaktperson för detta arbete är student: Karin Rosén, karo0002@stud.slu.se. Du kan också kontakta handledaren: Sara Westerdahl, sara.westerdahl@slu.se.

Vi samlar in följande uppgifter om dig: Namn och kontaktuppgifter samt inspelning av intervju med frågor gällande anknytning, upplevelser och tankar om området Gottsunda/Valsätra. Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLUs student ska kunna genomföra sitt studentarbete *Stadsrummets inverkan på säkerhet och trygghet – En analys av utomhusmiljön i ett särskilt utsatt område* med god vetenskaplig kvalitet. Dina personuppgifter kommer ej överföras till andra organisationer eller företag utanför SLU.

Dina personuppgifter kommer att lagras till dess studentarbetet godkänns och betyget har registrerats i SLUs studieregister. Uppgifterna kommer därefter gallras. Uppgifter du lämnar kan komma att användas i vidare forskningssyfte och lagras i så fall av SLU enligt gängse forskningsmetod.

Om du vill läsa mer information om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter. Du har enligt lag rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter raderade, rättade, begränsade och att få tillgång till de personuppgifter som behandlas, samt rätten att invända mot behandlingen. Om du har synpunkter kan du kontakta integritets- och

Postadress:
Besöksadress:
Org nr: 202100-2817
www.slu.se

Tel: 018-67 10 00 (vx)
Mobilnr:

dataskyddsfunktionen: dataskydd@slu.se. Du kan vända dig med klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, imy@imy.se eller 08-657 61 00. Du kan läsa mer om Integritetsskyddsmyndighetens tillsyn på <http://www.imy.se/>.

Jag samtycker till att delta i detta studentarbete och till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

Underskrift

Plats, datum

Namnförtydligande